

СЛОВНИКОВІ МАТЕРІАЛИ • VOCABULARIES

УДК 811.161.2+811.1/8

DOI: <https://doi.org/10.31499/2415-8828.2.2021.246101>Олег Андрішко*

УКРАЇНСЬКО-РУМЕЙСЬКІ МІЖМОВНІ ОМОНІМИ Й ПАРОНІМИ

Розглянуто міжмовні омоніми й пароніми в українській та румейській мовах. Румейська – одна з мов греків Приазов'я – корінного народу України. Ці мови перебувають у тісному контакті протягом щонайменше двох із половиною століть, отже, закономірним є виникнення чималої кількості міжмовних омонімів і паронімів. Також дослідження румейської мови важливе з огляду на те, що вона перебуває перед загрозою зникнення, а також у геополітичному плані через нові суспільні виклики населенню України.

Ключові слова: українська мова, румейська мова, порівняльне мовознавство, омоніми, пароніми.

Andrishko Oleh. Ukrainian-Rumeika interlingual homonyms and paronyms.

The article deals with intermittent homonyms and paronyms in the Ukrainian and Rumeika.

In 2019, the United Nations announced the International Year of Languages of Indigenous Peoples, and 2022–2032 – an International Decade of Languages of Indigenous Peoples. Rumeika is one of the languages of Greeks of Pryazovia – the indigenous people of Ukraine. Under the terms of the Kuchuk-Carnadzhi Peace Treaty of 1774 between the Ottoman and Russian Empire, the Crimean Khanate became independent. This and the decree of Catherine II caused a wave of the relocation of the Greeks in the Pryazovia. Rumeika has close ties with Modern Greek, while the other language of the Greeks of Pryazovia – Urum – is close to the Crimean Tatar language. For a long time, Rumeika did not have written writing, while in the twentieth century, the efforts of A. Biletskyi for the alphabet developed on the basis of Cyrillic. Despite the fact that in the 20th century Rumeika was an important ethno-forming factor, now it is in a threatening state primarily due to the influence of the Russian language.

Ukrainian and Rumeika languages are in close contact, therefore, the emergence of a large number of inter-digit homonyms and parones. Also, the research of Rumeika is important in view of the fact that it is in front of the disappearance, as well as in geopolitical terms through new social challenges to the population of Ukraine.

The purpose of the article is to find out the peculiarities of the Ukrainian-Rumeika homonyms and paronyms, which involves the following tasks: the creation of a dictionary; explaining the values of words; determination of features of inter-life homonyms and paronyms in the case of Ukrainian and Rumeika languages.

Keywords: Ukrainian language, Rumeika, comparative linguistics, homonyms, paronymies.

У 2019 році ООН оголосила Міжнародний рік мов корінних народів, а 2022–2032 – Міжнародним десятиріччям мов корінних народів.

Зважаючи на багатовікову дискримінацію української мови, для нашої держави це рішення є надзвичайно важливим насамперед у контексті того, щоби показати, як українське законодавство всіляко захищає корінні мови та не допускає провокацій з боку інших держав (насамперед Росії та Угорщини), які маніпулюють поняттями «державна мова», «корінний народ» і «національна меншина» та чий численні діаспори проживають на території України.

Згідно з Конституцією України, «держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а

* Олег Андрішко, магістр філології, коректор ТОВ «Інтерфлекс» (Дніпро, Україна); e-mail: avtomarodu@i.ua.

також розвиткові етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України» [Конституція].

До корінних народів України, окрім українців, належать кримські татари, кримчаки, караїми та греки Приазов'я. На жаль, досі маємо правову колізію щодо визначення вказаного поняття й співвідношення його з поняттям «національна меншина», від чого, звісно, залежить і статус мов цих народів. Є. Самойленко зазначає, що «у найбільш загальному вигляді корінним є народ, історично пов'язаний із територією конкретної держави, який зберігає традиційний уклад життя, від чого залежить його існування як окремої етнонаціональної групи, відмінної від більшості населення даної країни» [Самойленко 2017, с. 211], хоч, наприклад, Л. Андрієнко в узагальненому понятті «мови України» об'єднує як мови корінних народів, так і мови національних меншин [Андрієнко 2019, с. 298], що, на нашу думку, не зовсім правильно, адже національні меншини мають принаймні інші, рідні території й формують тут своє етносередовище, а корінні народи живуть в Україні споконвіку й не мають державних утворень поза її межами.

У цьому дослідженні ми розглянемо українсько-румейські міжмовні омоніми й пароніми. Румейська – одна з двох (поряд з урумською) мов греків Приазов'я.

Греки проживали в Криму та Причорномор'ї здавна, саме їхніми колоніями були Херсонес (Севастополь), Пантікапей (Керч), Феодосія, Тіра (Білгород-Дністровський), Ольвія (Парутине) та інші. У Приазов'ї греки масово з'явилися у XVIII ст., після російсько-турецької війни 1768–1774 рр., коли указом Катерини II всіх православних було переселено з Криму на територію Російської імперії.

У мовному аспекті існує дві групи греків Приазов'я – румеї та уруми. Румейська мова близька до новогрецької, урумська – до кримськотатарської. Нині обидві, згідно з «Червоною книгою мов, що зникають», перебувають у загрозливому статусі.

Писемність урумської мови з'явилася лише у XX ст. Зусиллями А. Білецького розроблено кириличну абетку на основі російської мови.

Румейську мову досліджували, крім уже згаданого А. Білецького, Ю. Жарікова, К. Шпак та інші, проте вивчення міжмовних омонімів і паронімів для неї не проводилося. Вважаємо, що цей недооцінений ресурс є важливим з огляду багатовікового сусідства українців та греків Приазов'я.

Мета дослідження – з'ясувати особливості українсько-румейських омонімів і паронімів, що передбачає такі завдання: створення словника; пояснення значень слів; визначення особливостей міжмовних омонімів і паронімів у випадку української та румейської мов.

Пропонуємо до уваги словник міжмовних омонімів і паронімів, для якого використані найбільші для обох мов лексикографічні джерела: для української – «Словник української мови» (11 т.); «Російсько-український словник» (4 т.); «Великий тлумачний словник сучасної української мови»; для румейської – «Румейско-русский и русско-румейский словарь пяти диалектов греков Приазовья».

Зауваги до словника:

- 1) першим у пояснюваній парі йде українське слово, другим – румейське;
- 2) у межах дослідження омоніми та багатозначні слова однієї мови об'єднані.

- A – a***
 A – протист. спол., вигук, частка;
 A – 1. Але; 2. Ой, ах, ох.
- Aga – aga***
 Ага – 1. Виражає подив, здогад;
 2. Виражає насмішку, погрозу;
 3. Уживається при вираженні згоди;
 4. Титул поміщика;
 Ага – пан.
- Адам – адама***
 Адам – 1. чоловіче ім'я; 2. *перен.* перший чоловік;
 Адама – разом.
- Алло – ало***
 Алло – звертання під час розмови по телефону;
 Ало – ще, більше.
- Армада – армата***
 Армада – велике з'єднання кораблів, літаків або танків;
 Армата – 1. Озброєння;
 2. Оснащення.
- Арніка – арнико***
 Арніка – 1. Багаторічна трав'яниста лікарська рослина;
 2. Ліки з цієї рослини;
 Арнико – самець.
- Аршин – аршину; арши***
 Аршин – міра довжини (0,711 м);
 Аршину – починати;
 Арши – початок.
- Ас – ас***
 Ас – майстерний пілот;
 Ас – 1. Нехай; 2. З; 3. Замість.
- Аут – аут***
 Аут – у спортивних іграх – переліт м'яча, шайби за встановлену правилами межу;
 Аут – цей.
- Афоризм – аворизма***
 Афоризм – стисло висловлена влучна думка;
 Аворизма – 1. Провітрювання, провіювання.
- Ах – ах***
 Ах – 1. Вираження переляку, здивування, радості; 2. Вираження обурення, незадоволення;
 3. Вживається при вираженні думки, здогаду;
- Ах – 1. Ах; 2. З (час); 3. За; 4. З;
 5. Після; 6. Від.
- А чи – ачи***
 А чи – підсил. частка+спол.;
 Ачи – там.
- Баба – баба***
 Баба – 1. Мати батька чи матері;
 2. Стара жінка; 3. Жінка; 4. Перен. слабкий чоловік; 5. *Розм.* дружина;
 6. *Заст.* жінка, що приймає дітей під час пологів; 7. *Заст.* ворожка, шептуха; 8. Людська фігура зі снігу чи каменя;
 Баба – 1. Батько; 2. Бабуся.
- Бабак – бабака***
 Бабак – 1. Великий гризун, поширений на території України;
 2. *Перен.* неповоротка людина; ледар;
 Бабака – жаба.
- Базар – базар***
 Базар – 1. Торгівля, ринок;
 2. Шум, голосні розмови;
 Базар – 1. Місто; 2. Ринок.
- Балабан – балабан***
 Балабан – 1. Трав'яниста рослина;
 2. Птах родини соколових;
 Балабан – мушля.
- Баран – баран***
 Баран – 1. Самець вівці; 2. Дика трав'яниста тварина з довгою шерстю і вигнутими рогами, що живе у відкритій гірській місцевості;
 3. *лайл.* про нерозумну, слабодуху людину; 4. *розм.* Гребінь замету, крижини.
 Баран – краще.
- Барбарис – барбариз***
 Барбарис – 1. Колочий чагарник з їстівними кислуватими ягодами червоного кольору; 2. *збірн.* Ягоди цієї рослини;
 Барбариз – говорити.
- Багач – багач***
 Багач – багатий, багата людина;
 Багач – жаба.
- Башкир – башкир***
 Башкир – представник тюркського народу – башкирів;

Башкир – фартух.
Баиштан – баиштан
 Баштан – 1. Ділянка поля, на якій вирощують кавуни, дині; 2. *Діал.* Дитяча гра.
 Баштан – спершу
Бий – бий
 Бий – наказ. сп. від «бити»;
 Бий – павук.
Біла – билá
 Біла – дієсл. мин. ч., ж. р. від «бити»;
 Билá – горе
Біля – биля́
 Біля – близько, недалеко;
 Биля́ – біда
Блат – блат
 Блат – знайомство, зв'язки, що використовуються в особистих інтересах;
 Блат – плече.
Бувá – б́ува
 Бувá – 1. дієсл. 3 ос. одн. теп. ч. до «бувати»; 2. вставне слово = часом, іноді;
 Б́ува – 1. Відлюдник (бірюк); 2. Сич; 3. Похмура людина; 4. Жук.
Бран – бран
 Бран – полон;
 Бран – завірюха, буран.
Буз – буз
 Буз – бузок;
 Буз – лід.
Бук – бук
 Бук – 1. Листяне дерево; 2. Ціпок;
 Бук – кусень хліба.
Булат – булат
 Булат – 1. Високоякісна міцна сталь; 2. Зброя;
 Булат – блат.
Бура – бура
 Б́ура – ж. р. від «бурий» – темно-коричневий; бурá – натрієва сіль борної кислоти;
 Бура – камінь, кругляк.
Бурлака, бурлак – бурлак
 Бурлака – 1. *заст.* Людина без постійної роботи і постійного місця

проживання; 2. Одинокий, неодружений чоловік; парубок;
 Бурлак – одинокий, неодружений чоловік; парубок.
Буть – буть
 Буть – бути;
 Буть – крихта.
Ванна – ванна
 Ванна – 1. Посудина для миття і купання; 2. Процес купання; 3. Лікування, зміцнення тіла діянням чого-небудь на його поверхню; 4. Відкрита посудина з рідким середовищем;
 Ванна – вапно.
Вар – вар
 Вар – 1. Сильна спека; 2. Окріп;
 Вар – 1. Важкий; 2. Складний;
 3. Вагітна, вагітність;
 4. Обтяжливий;
Вода – водь
 Вода – прозора безбарвна рідина;
 Водь – віл, бик.
Воля – воль
 Воля – свобода, рішучість;
 Воль – зіниця.
Враз – враз
 Враз – 1. Раптом; 2. Разом;
 Враз – кипіти.
Гага – гага
 Гага – полярний морський птах;
 Гага – арус.
Гамуз – гáмус
 Гамуз – тріски; м'якість;
 Гамус – весілля.
Гарбуз – харпуз
 Гарбуз – городня сланка рослина з великими плодами; плоди цієї рослини;
 Харпуз – кавун.
Грама – грама
 Грама – одиниця вимірювання ваги;
 Грама – 1. Буква; 2. Письмо.
Гурт – гурт
 Гурт – 1. Зібрання, скупчення людей; 2. Стадо тварин;
 3. *архт.* Ребро, смуга, пояс, що виступають на стіні будови;

Гурт – отара.
Дам – дам
 Дам – майб. ч. від «даю»;
 Дам – смак.
Дама – дама
 Дама – 1. *заст.* Жінка з інтелігентних, матеріально забезпечений міських кіл;
 2. Одружена жінка; 3. *розм.* Жінка або дівчина, що танцює в парі з чоловіком; 4. Гральна карта;
 Дама – 1. Разом; 2. Треба;
 3. Шашки.
Дурна – дурна
 Дурна – ж. р. від «дурний»;
 Дурна – журавель.
Душман – душман
 Душман - *заст.* Гнобитель;
 Душман – 1. Ворог;
 2. Супротивник.
Дека – дьєка
 Дека – 1. частина корпусу струнних інструментів; 2. Деталь молотильного апарата; 3. Перша частина складних слів, що відповідає слову «десять»;
 Дьєка – десять.
Дух – дьух
 Дух – 1. Психічні здібності;
 2. Внутрішній стан, моральна сила людини, колективу; 3. Основний характер чогось; 4. Надприродна істота; 5. Безсмертна, нематеріальна основа в людині; 6. Процес вдихання і видихання повітря; 7. Повітря;
 8. Запах;
 Дьух – без, крім.
Ех – ех
 Ех – уживається при вираженні захоплення, задоволення, раптового здивування; невдоволення нарікання тощо;
 Ех – мати (дієслово).
Замет – замэт
 Замет – наметена вітром кучугура снігу;
 Замэт – робота.
Згар – згар
 Згар – залишки чого-небудь згорілого; згарище;

Згар – 1. Упряжка; 2. Пара.
Зерна – зерна
 Зерна – мн. від «зерно»;
 Зерна – 1. Шкірка; 2. Шкаралупа;
Зимарка – зимарка
 Зимарка – *діал.* Зимівля;
 Зимарка – борошняні вироби.
Імбірна – имбирна́
 Імбірна – прикм. ж. р. від «імбир»;
 Имбирна́ – 1. Раніше; 2. Давно.
Ірга – ирга
 Ірга – декоративний чагарник;
 Ірга – 1. Ряд; 2. Порядок.
Ісус – і́сус
 Ісус – засновник християнства;
 Ісус – 1. Прямий; 2. Рівний.
Кабан – кабана
 Кабан – 1. Самець свині; 2. Вепр;
 Кабана – дзвін.
Кайма – каймо
 Кайма – облямівка;
 Каймо – 1. Скорбота; 2. Горє;
 3. Страждання.
Кала – кала
 Кала – трав'яниста рослина;
 Кала – 1. Добре; 2. Правильно.
Калина – калина
 Калина – 1. Кущова рослина;
 2. Ягоди цієї рослини;
 Калина – хрещена мати.
Канава – канав
 Канава – 1. Рів; 2. *заст.* Канал;
 Канав – прядиво.
Канар – канар
 Канар – самець канарки;
 Канар – 1. Комар; 2. Оса.
Каплан – каплан
 Каплан – капелан, священник;
 Каплан – тигр.
Капот – капот
 Капот – 1. *заст.* Жіночий хатній одяг вільного крою; халат; 2. *техн.* Відкидна покритка, що прикриває мотор або якийсь механізм у машині й запобігає проникненню пилу, вологи тощо;
 Капот – халат.
Карать – карать

Карать – форма дієсл. «карати»;
 Карать – грудинка курки.
Кат – кат
 Кат – 1. Той, хто здійснює смертний вирок; 2. Мучитель;
 3. *Лайл.* Біс, чорт;
 Кат – щось.
Катран – катран
 Катран – 1. Рослина; 2. Вид чорноморської акули;
 Катран – 1. Смола; 2. Дьоготь.
Кати – каты
 Кати – мн. від «кат»;
 Каты – котячий.
Ках – ках
 Ках – звуконаслідування, що означає крик качки;
 Ках – під.
Кача – кача
 Кача – пташа качки;
 Кача – старша сестра.
Качан – качан
 Качан – 1. *розм.* Головка капусти;
 2. Стрижень капусти, який їдять сирим; 3. Потовщене стебло суцвіття кукурудзи, на якому росте її насіння;
 4. Недоїдена середина яблука або груші; недогризок;
 Качан – початок.
Кислиця – кислиць
 Кислиця – дика яблуня з кислими плодами, плоди цієї яблуні;
 Кислиць – паличка.
Клізма – клизмé
 Клізма – 1. Введення рідини в порожнину прямої кишки з лікувальною або діагностичною метою; 2. Прилад для введення рідини в порожнину прямої кишки;
 Клизмé – крадений.
Коза – коз
 Коза – 1. Невелика рогата жуйна тварина родини порожнисторогих, що дає молоко, м'ясо тощо; самиця козла;
 2. *перен., розм.* Про жваву, рухливу дівчину; 3. *розм., рідко.* Те саме, що *волинка*; 4. *розм., заст.* Те саме, що *в'язниця*;

Коз – козир.
Кома – кома
 Кома – 1. Розділовий знак; 2. Стан організму, що характеризується втратою свідомості з порушенням чутливості, розладом життєво важливих функцій;
 Кома – 1. Кома; 2. Навіть; 3. Ні.
Кофта – кофт(у)
 Кофта – 1. Короткий жіночий одяг; 2. *розм., рідко.* Коротке тепле жіноче пальто;
 Кофт(у) – 1. Різати; 2. Рубати; 3. Колоти; 4. Пиляти.
Кран – кран
 Кран – 1. Трубка з затвором, прикріплена до водопроводу, газопроводу чи іншого резервуару для виливання рідини, випускання газу; 2. Пристрій особливої конструкції для перекриття трубопроводу; 3. Механізм для підймання й переміщення вантажів;
 Кран – кизил.
Крий – крий
 Крий – дієсл. наказ. сп. від «крити»;
 Крий – холодний.
Кричи – кричи
 Кричи – дієсл. наказ. сп. від «кричати»;
 Кричи – вапняковий.
Крок – кроку
 Крок – 1. Рух ногою вперед, убік або назад, що його робить людина або тварина, ідучи або біжачи;
 2. *перен.* Про ступінь, етап у розвитку чого-небудь, в освоєнні чогось нового, у розв'язанні якогось завдання тощо; 3. Те саме, що хода;
 4. Певний спосіб пересування, руху в танці, ходіння на лижах і т. ін.;
 5. Учинок, дія; Відстань (приблизно 70–75 см) між стопами ніг під час ходіння як міра довжини;
 6. *спец.* Певна стала відстань або величина чого-небудь (при спрямованому рухові механізму, деталі тощо);
 Кроку – жовток.

Круг – круг(у)

Круг – 1. Частина площини, обмежена колом; 2. Ділянка якоїсь поверхні, формою схожа на таку площину; 3. Предмет, що має округлу, овальну або кільцеподібну форму; 4. *заст.* Одиниця обліку готової продукції в деяких народних ремеслах і заняттях; 5. Навколо;

Круг(у) – бити.

Куби – куби

Куби – мн. від «куб»;

Куби – гудзик.

Куди – кудьы

Куди – вказівка на напрямок;

Кудьы – дзьоб.

Кукан – кукан

Кукан – у рибалок – тонка мотузка, на яку нанизують пійману рибу; низка;

Кукан – терен.

Купа – кúпа, купá

Купа – 1. Велика кількість чого-небудь складеного, зсипаного горою в одному місці; 2. Група; 3. перен., розм. *Велика кількість чого-небудь*;

Кúпа – 1. Чирва; 2. Група;

Купá – навзнак.

Курли – курлы

Курли – звуконаслідування, що означає крик журавля;

Курлы – коршун.

Кути – кути

Кути – мн. від «кут»;

Кути – зерно.

Лад – ладъ

Лад – порядок;

Ладъ – олія.

Лай – лай

Лай – наказ. сп. від «лаяти»;

Лай – мул, твань.

Лопата, лапата – лапату

Лопата – 1. Знаряддя з довгим держакком і широким плоским кінцем, яке застосовують для згрібання, перекидання або насипання чого-небудь; 2. Заступ; 3. Механізоване знаряддя різної

форми для згрібання, розмішування, набирання і т. ін. чого-небудь;

Лапата – ж. р. від «лапаний»;

Лапату – щавель.

Лапа – лапа

Лапа – 1. Стопа, нога тварини, птаха і т. ін.; 2. *перен.* Гілка хвойного дерева або великий і широкий лист інших рослин; 3. Інструмент, пристрій, вигнутий, розплющений кінець якого служить для підтримування, зачеплювання чого-небудь або натискування на щось; 4. Робоча частина ґрунтообробних знарядь; 5. *спец.* Шип на кінці колоди, який вганяють у відповідну до нього виїмку у другій колоді при скріпленні їх у вінець;

Лапа – кваша.

Леп – леп

Леп – 1. Бруд, що вкриває спітніле, довго не мите тіло; 2. *діал.* Земляний віск; озокерит;

Леп – 1. Луска; 2. Очищення (лушпиння).

Лимоновий – лимонев

Лимоновий – 1. Прикм. до «лимон»; 2. Колір;

Лимонев – поминати.

Лин, лину – лин, лын, лыну

Лин – прісноводна риба родини коропових;

Лину – теп. час, 1 ос. одн. від «линнути»;

Лин – відв'язувати;

Лын – цілий, увесь;

Лыну – 1. Плавити; 2. Танути; 3. Відв'язувати.

Липи – липи

Липи – мн. від «липи»;

Липи – 1. Сум; 2. Печаль.

Ліфт – лифт

Ліфт – Технічна споруда зі спеціальною кабіною для вертикального переміщення людей або вантажів;

Лифт – мазати, намазувати.

Лов – лов

Лов – 1. Ловлення; 2. Вилов;

Лов – квасоля.

Луг – луг

Луг – 1. Поросла травою і кущами лука, що використовується як пасовисько та сіножать; 2. *заст.* Низина, поросла лісом; 3. Гідроокис натрію, калію та інших металів; 4. *розм.* Водний настій попелу, який уживається для прання, миття тощо;

Луг – без.

Лишу – лышу

Лишу – теп. час, 1 ос. одн. від «лишати»;

Лышу – казитися;

Майка – майка́

Майка – 1. Трикотажна сорочка без рукавів і коміра; 2. Весняний безкрилий жук;

Майка́ – 1. Чаклунство; 2. Чари.

Малий – мал

Малий – невеликий за кількістю, розміром, часом, віком тощо;

Мал – площа.

Малахай – малахай

Малахай – 1. Батіг; 2. Шапка;

Малахай – батіг.

Маляр – маляр

Маляр – 1. Художник; 2. Робітник, що займається фарбуванням будов, стін;

Маляр – волохатий.

Манá – манá

Манá – 1. Уявний образ, привид; 2. *розм.* За уявленнями забобонних людей – те, що нав'яне «злим духом»;

Манá – мама.

Мандри – мандры

Мандри – мандрівка, подорож;

Мандры – сарай.

Манить – манить

Манить – дієсл., теп. час, 3 ос. одн. від «манити»;

Манить – рукав.

Марка – марка

Марка – 1. Знак оплати поштових, гербових і т. ін. зборів у вигляді маленького чотирикутного папірця з зазначеною на ньому ціною та

певним зображенням; 2. Знак, клеймо на виробках, товарах із зазначенням місця їх виготовлення, якості тощо; 3. У середньовіччі – сільська громада в деяких країнах Західної Європи;

Марка – мітка, відмітка.

Маска – маска

Маска – 1. Заслона для обличчя людини у вигляді звірячої морди, спотвореного людського обличчя тощо; 2. Постійний персонаж італійської комедії середини XVI–XVIII ст.; 3. *перен.* Зовнішній вигляд, що приховує справжню сутність когось, чогось; 4. Зліпок із гіпсу або іншого матеріалу, знятий з обличчя людини; 5. *спец.* Спеціальна заслона на обличчя для захисту від чогонебудь; 6. Природна або штучна заслона для прикриття військової техніки, позицій або укріплень від супротивника;

Маска – погано.

Мат – мат

Мат – 1. Положення в шаховій партії, при якому король, що перебуває під ударом фігури супротивника, не може захиститися, і партія вважається програною; 2. *перен., розм.* Безнадійне, безвихідне становище, кінець; 3. *заст.* Матовість; 4. *спец.* Шорсткість на склі, що позбавляє його блиску й прозорості;

Мат – 1. Око; 2. Джерело; 3. Комора.

Маха́ла – махала́

Маха́ла – дієсл., мин. час, ж. р. від «махати»;

Махала́ – квартал.

Меса – меса

Меса – 1. Церковна відправа в католиків; 2. Багатоголосий циклічний хоровий твір на текст такої відправи, як правило, в супроводі органа або оркестру;

Меса – 1. Всередині; 2. Середина.

Ми – ми

Ми – займенник, що вказує на двох чи більше осіб;

Ми – та (частка).

Мікро- – мікрó

Мікро- – перша частина складних слів, що означає: а) малий; б) пов'язаний з вивченням дуже малих предметів, величин;

Мікрó – дитина.

Міна, мина – мина

Міна – 1. Вираз обличчя; 2. Особливий вибуховий снаряд, що закладається в землю, під воду і т. ін.; 3. Снаряди, призначені для стрільби з мінометів; 4. Те саме, що *торпеда*; 5. Договір про обмін майна; 6. У стародавній Греції – грошова одиниця, також відповідна їй монета; 7. У сучасній і стародавній Греції, а також на стародавньому Сході – міра ваги, що дорівнює 1,5 кг; 8. Стрижень олівця; 9. Підземний хід, підземна галерея або ніша в копальні, в льоху, а також інші ходи в чому-небудь;

Мина (минає) – дієсл., теп. час, 3 ос. одн. від «минати»;

Мина – місяць.

Мис, міс – мис

Мис – частина суші, яка гострим кутом входить у водний простір;

Міс – ввічлива назва дівчини в англійців і американців, що вживається звичайно перед прізвищем або ім'ям;

Мис – ми.

Міт (міф) – мит

Міт – 1. Стародавня народна оповідь про явища природи, історичні події тощо або фантастичні оповідання про богів, обожнених героїв, уявних істот; 2. *перен.* Щось вигадане, неіснуюче, фантастичне;

Мит – з.

Монах (манах) – монах

Монах – 1. Чернець; 2. Самітник; 3. *розм.* Водоспуск у греблі;

Монах – 1. Сам; 2. Самотній.

Мор – мор

Мор – пошесть;

Мор – бурий.

На – на

На – прийм. На позначення переважно просторових відношень; На – частка для утворення майбутнього часу.

Нам – нам

Нам – Д. в. від «ми»;

Нам – 1. Слава; 2. Честь; 3. Слух.

На́ми – намі́

На́ми – О. в. від «ми»;

Намі́ – 1. Навіть; 2. Щоб.

Не – не, нэ

Не – заперечна частка;

Не – так (частка);

Нэ – ні (частка).

Ну – ну

Ну – вигук: 1. Уживається при висловленні заохочення, спонукання до дії; 2. Уживається при висловленні докору, заклику до стриманості в діях, учинках; частка: 1. Уживається в питальних реченнях як спонукання до відповіді, що супроводжується інтонацією зацікавленості чим-небудь, очікування, нетерпіння, вимоги; 2. Уживається при висловленні запитання з відтінком недовіри, здивування; 3. Уживається при висловленні підсумку до роздумів з приводу чого-небудь; отже; 4. Уживається для надання вислову або окремому слову більшої сили, виразності; 5. У поєднанні з інфінітивом вказує на енергійний початок дії в минулому; давай; 6. Уживаються при висловленні припущення; 7. Уживається на початку питального речення, в якому висловлюється побоювання з приводу чого-небудь небажаного, якесь незвичайне припущення і т. ін.;

Ну – 1. Розум; 2. Пам'ять; 3. Думка.

От – от

От – вказівка на щось чи на когось, уточнення, конкретизація тощо;

От – що (сполучник).

Пагін (пагону) – паго́ну

Пагін (пагону) – 1. Молода гілка або стеблина рослини; 2. *перен.* Молоде, нове покоління; чий-небудь діти, нащадки і т. ін.;

Паго́ну – мерзнути.

Паду – паду́

Паду – майб. час, 1 ос. одн. від «падати»;

Паду – скрізь.

Панда – панда

Панда – великий ссавець, що живе в лісах Східної Азії;

Панда – 1. Завжди; 2. Постійно.

Пани, пані – пані́

Пани – мн. від «пан»;

Пані – ввічлива форма звертання до жінки;

Пані́ – 1. Парус; 2. Парусина; 3. Полотно.

Пара – парá

Пара – 1. Два однорідних або однакових предмети, що вживаються разом і складають одне ціле або комплект; 2. Чоловічий костюм (штани і піджак або сюртук, фрак і т. ін.); 3. Двоє коней або волів, яких запрягають разом; 4. Чоловік і жінка як подружжя; 5. Інші значення;

Пара – чим (сполучник).

Пас – пас

Пас – 1. Те, чим підперізують одяг по талії (ремінь, шнур і т. ін.); 2. Довга вузька смуга, стрічка тканини, паперу і т. ін.; 3. *техн.* Довгий ремінь або спеціально зроблена смуга брезентової тканини чи іншого міцного матеріалу, що служить для передачі руху від одного шків до другого; 4. У деяких карточних іграх – заява про відмовлення брати участь у даному розіграші до наступної роздачі карт; 5. *розм.* Не в силах, змушений відмовитись що-небудь

робити; 6. Передача м'яча, шайби і т. ін. кому-небудь з гравців своєї команди; 7. Певний рух гіпнотизера або такий, як у гіпнотизера перед обличчям людини, яку він гіпнотизує;

Пас – на, об.

Паста – па́ста, пастá

Паста – яка-небудь речовина у вигляді в'язкої тістоподібної маси (застосовується в медицині, косметичці, кулінарії і т. ін.), а також виріб з такої маси, застиглої чи затверділої;

Пастá – складка;

Па́ста – каша.

Пасу́ – па́су

Пасу – дієсл., теп. час, 1 ос. одн. від «пасти»;

Пасу – об, на, через.

Пат – пат

Пат – 1. Положення в шаховій грі, при якому гравець не може зробити чергового ходу, не підставивши під удар свого короля, і при якому партія вважається нічиєю; 2. Сорт мармеладу;

Пат – 1. Підлога; 2. Ґрунт; 3. Дно.

Па́хни – пахні́

Пахни – дієсл., наказ. сп., 2 ос. одн. від «пахнути»;

Пахни – корито.

Пера – пера

Пера – мн. від «перо»;

Пера – напроти, навпроти.

Перу́, перу́ – пе́ру

Перу – держава в Південній Америці;

Перу – дієсл., теп. час, 1 ос. одн. від «прати»;

Перу – брати, отримувати.

Піна – пина

Піна – 1. Непрозора легка пухлята маса, утворена на поверхні рідин від сильного коливання, збовтування, нагрівання, бродіння і т. ін.; 2. Непрозора легка пухлята маса, утворена звичайно при збиванні мильного розчину;

3. Пузирчаста слина, що з'являється у людини або тварини від перевтоми, захворювання, а також під впливом гніву, злоби і т. ін.

Пи́на – голод.

Пірат – пират

Пірат – морський розбійник;

Пират – шпиця (в колесі).

Піст – пист

Піст – за церковними правилами – невживання скоромної їжі;

Пист – пшоно.

Піхта – пихта́

Піхта – хвойне дерево, ялиця;

Пихта – часто.

Пичка, пічка – пичка

Пичка – *змениш.* від «пика»;

Пічка – *змениш.* від «піч»;

Пичка – дітвора (зневажл.).

Пиши – пишы

Пиши – дієсл. наказ. сп., 2 ос. одн. від «писати»;

Пишы – душа.

Плати – платы

Плати – дієсл. наказ. сп., 2 ос. одн. від «платити»;

Платы – широкий.

Плин – плын

Плин – 1. Дія за значенням «плинути»; 2. Маса води, потік, що рухається в якому-небудь напрямку; 3. *перен.* Безперервний рух маси, великої кількості кого-, чого-небудь; 4. *діал.* Рідина;

Плын – мити.

Плиньмо – плиньюмо

Плиньмо – дієсл. наказ. сп., 1 ос. мн. від «плинути»;

Плиньмо – життя.

Плуги – плугы

Плуги – мн. від «плуг»;

Плугы – особистий.

Псар – псар

Псар – *заст.* Людина, що доглядала за мисливськими собаками і брала участь у полюванні;

Псар – риба.

Псих – псих

Псих – *фам.* Психічно неврівноважена людина;

Псих – лихоманка.

Пук – пук

Пук – пучок, сукупність однорідних предметів;

Пук – вузол (про волосся).

Пух – пух?

Пух – 1. Дрібне, ніжне пір'я на тілі птаха; 2. Тонкі, короткі, м'які волоски на тілі тварин; підшерстя під довшою, товщою шерстю; ніжна, м'яка шерсть у деяких тварин; 3. Тонкі, ніжні волоски на насінні рослин, на поверхні стебла або листя; 4. *діал.* Пухівка (вид водяно-болотяних рослин);

Пух? – звідки?

Перун – пэрун

Перун – бог дощу, блискавки і грому у східних слов'ян;

Пэрун – брати.

Рама – рама

Рама – 1. Віконне дерев'яне сплетіння переважно прямокутної форми з шибками або без них; 2. Довільної форми оправа з різного матеріалу, в яку вставляють дзеркала, портрети, картини тощо; 3. Прямокутник із скріплених між собою балок, планок і т. ін., що має різноманітне застосування в господарстві, промисловості тощо; 4. Несуча частина машини, конструкції, установки і т. ін.;

Рама – 1. Нитка; 2. Волокно.

Риза – риза

Риза – 1. *церк.* Верхнє вбрання священника, яке вдягається під час богослужіння; 2. Парадний одяг царів; 3. Металеve покриття, оздоблення на іконах, що залишає відкритими лише зображення обличчя та рук; оклад; 4. *заст., поет.* Взагалі одяг; 5. *розм.* Смуга землі; 6. *діал.* Спеціальне пристосування у вигляді дерев'яного жолоба, яким гуцульські лісоруби

спускають з гори вниз зрубані дерева;

Риза – 1. Корінь; 2. Дно; 3. Риза (одяг священника).

Рис – рыс

Рис – рослина родини злакових, зерна цієї рослини;

Рыс – совість.

Сак – сак

Сак – 1. Риболовна снасть із сітки, що мав форму конусоподібного мішка, натягнутого на обруч і прикріпленого до держална; 2. *заст.* Сумка, торба з цупкої тканини для зберігання і перевезення речей; 3. Жіноче півпальто вільного крою;

Сак – жіноча сукня.

Сан – сан

Сан – 1. У монархічних державах – громадське становище особи, пов'язане з високою посадою; 2. Звання духовної особи, служителя культу;

Сан – начебто.

Сандал – сандал

Сандал – вічнозелене дерево;

Сандал – ковадло.

Села – села

Села – мн. від «село»;

Села – сідло.

Сир – сир!

Сир – харчовий продукт із молока;

Сир! – геть!

Ситар – ситар

Ситар – 1. Майстер, що виготовляє сита; ситник; 2. Індійський музичний інструмент;

Ситар – пшениця.

Сон – сон

Сон – 1. Фізіологічний стан спокою організму людини і тварини, що настає періодично і супроводиться повною або частковою втратою свідомості й ослабленням ряду фізіологічних процесів; 2. Те, що сниться; 3. Лікарська рослина;

Сон – досить.

Спазм, спазма – спазма

Спазм, спазма – Мимовільне тривале судомне скорочення м'язів (стравоходу, кишечника, шлунка, горла і т. ін.);

Спазма – тріщина.

Спáрта – спартá

Спáрта – стародавня держава;

Спартá – сівба.

Спати – спаты

Спати – 1. Перебувати у стані сну; 2. *перен.* Бути бездіяльним, пасивним, млявим; 3. *розм.* Бути в статевих зносинах з ким-небудь;

Спаты – шабля.

Сперма – сперма

Сперма – Рідина зі статевими клітинами, яку виділяють чоловічі статеві залози;

Сперма – 1. Зерно; 2. Сім'я.

Спі́тий – спиті́й

Спі́тий – дієприкм. до «спити»;

Спиті́й – домашній.

Стули – стулы

Стули – дієсл. наказ. сп., 1 ос. одн. від «стулити»;

Стулы – столовий.

Ступи – ступи

Ступи – дієсл. наказ. сп., 1 ос. одн. від «ступити»;

Ступи – клоччя.

Стигну – стыгну

Стигну – дієсл., теп. час, 1. ос. одн. від «стигнути»;

Стыгну – зупиняти, зупинятися.

Така – така

Така – вказ. займ., ж. р. до «такий»;

Така – козел.

Тарах – тарах

Тарах – 1. Звуконаслідування, що означає сильний, розкотистий звук від удару, падіння, пострілу; 2. *розм.* Уживається як присудок за знач. «тарахнути»;

Тарах – гребінь.

Тахта – тахта

Тахта – широкий низький диван без спинки;

Тахта – дошка.
Ти – ти, ты?
 Ти – особ. займ., вказує на одну особу;
 Ти – 1. Не; 2. І.
 Ты? – що?
Тірити – тириті
 Тірити – 1. Тягти, волочити (звичайно понад силу, повільно); 2. Тикати; совати;
 Тириті – неділя.
Тонус – тонус
 Тонус – 1. Стан, коли тривале збудження нервової або м'язової тканини не супроводиться стомленням і зумовлює добре функціонування організму; 2. Життєва активність, рівень життєдіяльності; 3. *перен.* Загальний рівень настроєності, характер настрою чого-небудь;
 Тонус – 1. Тон; 2. Наголос.
Трава, (-у) – траву
 Трава – 1. Рослина з однорічними зеленими м'якими пагінцями, які не дерев'яніють; 2. *перев. мн., розм.* Настій, відвар і т. ін. з лікарських рослин або самі ці рослини, що їх застосовують як ліки;
 Траву – 1. Тягнути; 2. Терпіти; 3. Підтримувати; 4. Відчувати; 5. Курити.
Ту – ту
 Ту – 3. в. вказ. займ. «та»;
 Ту – 1. Що (спол.); 2. На.
Туга, тугá – тугá
 Туга – почуття глибокого жалю; важкий настрій, переживання, спричинені якимсь горем, невдачею і т. ін.; журба, сум;
 Туга – ж. р. до прикм. «тугий»;
 Туга – бляха.
Тура – тура
 Тура – шахова фігура, що формою нагадує башту;
 Тура – джгут.
Тут – тут
 Тут – 1. У цьому місці; в цей час;
 2. Шовковиця;

Тут – шовковиця.
Тека – тэка
 Тека – папка;
 Тэка – тільки б.
Телиця – тэлыць
 Телиця – молода корова, яка ще ні разу не телилася;
 Тэлыць – дріт.
Тер – тэр
 Тер – дієсл. мин. ч., ч. р. від «терти»;
 Тэр – 1. Ровесник; 2. Напарник.
Ум – ум
 Ум – розум;
 Ум – сирий, недоварений.
Ус – ус
 Ус (одн.) – волосся, що росте над верхньою губою в чоловіків;
 Ус – до.
Файда – файда
 Файда – *діал.* Батіг;
 Файда – користь, вигода, зацікавленість.
Фал – фал
 Фал – Трос, мотузка для підняття вітрил, сигнальних прапорів і т. ін.;
 Фал – ворожіння.
Фен – фен
 Фен – 1. Сухий теплий вітер;
 2. Побутовий електричний прилад переважно для сушіння волосся чи рук;
 Фен – ткати.
Фін – фин
 Фін – 1. житель Фінляндії; представник народу фінів;
 2. *діал.* Хрещеник;
 Фін – залишати.
Фраза – фразу
 Фраза – висловлювання;
 Фразу – 1. Обгородити;
 2. Приборкати.
Хабар – хабар
 Хабар – гроші або речі, що даються службовій особі як підкуп, плата за які-небудь злочинні, незаконні дії в інтересах того, хто їх дає;

Хабар – 1. Звістка;
 2. Повідомлення.
Хан – хан
 Хан – середньовічний титул монарха в деяких державах Сходу;
 Хан – втрачати.
Хап – хан
 Хап – вигук від «хапати»;
 Хап – 1. Обгортка; 2. Палітурка.
Хора – хора
 Хора – прикм. ж. р. до «хорий» («хворий»);
 Хора – 1. Село; 2. Дивний.
Хоріст – хориста́
 Хорист – співак у хорі;
 Хориста – окремо.
Хуга – хуга́
 Хуга – завірюха;
 Хуга – лоза.
Хутро – хутра́
 Хутро – 1. Шерсть; 2. Шкури хутрових звірів; 3. Вичинена шкура хутрового звіра;
 Хутра – хутір.
Царі – цари
 Царі – множ. до «цар»;
 Цари – гребінь.
Ціна – цини
 Ціна – вартість, цінність;
 Цини – 1. Зерно; 2. Кісточка.
Цура – цу́ра
 Цура – діал. Паличка, тріска;
 Цу́ра – 1. Грива; 2. Коса.
Чавка (чавкає) – чавка
 Чавка (чавкає) – дієсл., теп. час, 3 ос. одн. від «чавкати»;
 Чавка – крук.
Чар – чар
 Чар – чари (магія);
 Чар – колія.
Чара – чара
 Чара – 1. Старовинна посудина для пиття вина; 2. перен. Про міру радощів чи горя, що випадає на долю людини;
 Чара – можливість.
Чек – чек
 Чек – вид документа;
 Чек – межа.

Чи – чи
 Чи – 1. Розділовий сполучник;
 2. Частка;
 Чи – ні.
Чип, чіп – чип
 Чип – мікросхема;
 Чіп – 1. Конусоподібна дерев'яна пробка для закупорювання отвору в якійсь посудині; 2. діал. Дерев'яний кілочок на стіні для підвішування чого-небудь; 3. буд. Шип у брусі для з'єднання з іншим брусом;
 4. іхт. Річкова риба родини окуневих; 5. діал. Геть;
 Чип – пробка.
Чир – чир
 Чир – 1. діал. Трут; 2. діал. Страва з кукурудзяної або вівсяної муки, вид саламати;
 Чир – слід.
Чуй – чуй
 Чуй – дієсл. наказ. сп., 2 ос. одн. від «чути»;
 Чуй – звук.
Чули – чулі́, чульі́
 Чули – дієсл. мин. ч., мн. від «чути»;
 Чули – польовий
 Чульі – посівний.
Шáмпур – шампур
 Шáмпур – рожен;
 Шампур – мокрий сніг.
Шила – шила
 Шила – дієсл. мин. ч., ж. р. від «шити»;
 Шила – тисяча.
Ші́на – шинá
 Шина – 1. Металевий обруч, який насаджують на обід колеса для збільшення його міцності, зменшення зносу і т. ін.; 2. Гумовий суцільний обруч або оболонка з прогумованої тканини з гумовою камерою, наповненою стисненим повітрям; прикріплюють на обід колеса для збільшення амортизації і поліпшення рухомості, зчеплення з дорогою; 3. мед. Пристрій для накладання пов'язки, за допомогою

якої забезпечують нерухомість ушкодженої частини тіла; 4. Частина електророзподільного пристрою; 5. діал. Рейка;

Шина – клин.

Шумка, шумка́ – шумка́

Шумка – 1. Коротка танцювальна пісня веселого, жартівливого змісту; танець на музику цієї пісні;

Шумка́ – Ж. р. до «шумкий»;

Шумка́ – взимку.

Я – я

Я – особ. займ.

Я – 1. Заради, для; 2. Або; 3. Так (частка).

Яга – яга

Яга – казковий персонаж; *перен.* зла жінка;

Яга – берег.

Яр – яр

Яр – 1. Глибока довга западина (перев. з крутими або прямовисними схилами), що утворилася внаслідок розмиву пухких осадових порід тимчасовими потоками; 2. діал. Ярина (посіви); 3. *поет.* Весна; 4. *розм.* Лютість; 5. Зелена фарба, яку одержують шляхом окислення міді;

Яр – крутий високий берег.

Деякі румейські слова мають значення, близькі до українських чи принаймні мотивовані грецьким або іншим впливом, проте ми їх усе ж вважатимемо міжмовними омонімами та паронімами, враховуючи те, що часто вони мають не одне значення: *а, ах, базар, буран, марка, микро.*

Інші румейські слова деколи мають настільки відмінне значення від українських слів, що можуть сприйматися абсолютно інакше без контексту: *багач, лапа, пират, хуга* та ін.

Зауважимо, що в румейській мові існує також чимала кількість запозичень з української, що може плутати мовців, проте такі слова не є міжмовними омонімами чи паронімами: *гарба, гас, кладка, клуня, кнур, лан, майдан, ливадъа, ох, пидбор, саж, сапет-ка, сирнык, терпух, цигарка, чувал, щитка* тощо.

Отже, румейська мова має бути цікава для українських дослідників, позаяк із українською їх поєднує не лише спільна територія, а й тому, що ця мова має цікаві лексичні ресурси та є важливою у спілкуванні греків Приазов'я – корінного народу України.

ЛІТЕРАТУРА

Андрієнко, Л. (2019). Мови України в мовному законодавстві і мовній політиці. [У:] *Мовне законодавство і мовна політика: Україна, Європа, світ.* Збірник наукових праць. Київ, с. 296–307.

Великий тлумачний словник сучасної української мови (2005). Близько 250 000 слів. Укл. та гол. ред. В'ячеслав Бусел. Київ ; Ірпінь, 1728 с.

Конституція України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution> (дата запити: 14.04.21).

Російсько-український словник. У 4 т. (1924–1933). А. Кримський (гол. ред.). URL: https://r2u.org.ua/html/krym_details.html (дата запити: 14.04.2021).

Румейсько-руський и русско-румейский словарь пяти диалектов греков Приазовья (2006). Мариуполь, 468 с.

Самойленко, Є. (2017). Поняття «корінний народ» та питання визнання статусу корінних народів у міжнародному праві. [У:] *Підприємництво, господарство і право.* № 6, с. 209–212.

Словник української мови. В 11 т. І. К. Білодід (ред.). Київ, 1970–1980.

*Подано до редакції 18.05.2021 року
Прийнято до друку 01.07.2021 року*